

MESZÖLY GYÖZÖ: Tájrendezés — terepplasztika

Az erdészeti tevékenység egy-egy vidék arculatában igen sokszor jelentős változásokat okoz. Ezért a hazánkban most kialakuló új tudományág: a tájrendezés fontos erdészeti feladatokat is jelent.

Egy-egy új erdőtelepítés, vízfolyás-, vagy útmentén telepített fásítás, vagy — ha ennek fordítottját nézzük — egy erdőrésztlet tarravágása, a feltáruló tájképet lényegesen megváltoztatja. De a nagy kiterjedésű erdőségek, meg a különböző védőfásítások a tájat nemcsak megjelenésében jellemzik, hanem kondicionáló, vízgazdálkodást befolyásoló hatásuk miatt rányomják bélyegüket a tájra, minden vonatkozásban.

A természeti tájban okozott változtatások hatása lehet előnyös, de lehet előnytelen is. Az erdészeti tájrendezés során a legfontosabb célkitűzésünk az legyen, hogy tevékenységünkkel a tájképet kedvezően alakítsuk. Az erdők egységes tömegükkel, a terepszintből kiemelkedő állományukkal, a sötét tónust adó lombkoronájukkal a tájkép legjellegzetesebb motívumait adják. Ebből következik az a felelősség és kötelezettség, hogy az erdőtelepítések, fásítások tervezését mindig alapos felkészüléssel és gondos körültekintéssel végezzük.

Előnyösen alakítjuk a tájképet akkor, ha azt mélységben is tagolt erdőkkel *keretezzük*. Ez az előnyös hatás abban nyilvánul meg, hogy

- a feltáruló képet sötét keret fogja össze,
- az erdők lombtömege adta mélyebb tónus képezi a háttérrel,
- a háttérben magasba emelkedő erdők lombkoronája a tájkép plaszticitását fokozza,
- lezárja a távolba vesző bizonytalan háttérrel.

Hasonló fontos keretező hatásuk van a települések, városok zöldövezeti telepítéseinek, melyek a lakott területeket zöld koszorúba foglalják, ezeket kapcsolatba hozzák a természeti tájjal. Az erdészeti tájrendezés során a tájkép keretezésén kívül fontos annak *tagolása* is. Egy nagyobb áttekinthető tájegység tagolását legtöbbször a mesterséges terepvonalak, közlekedési utak, vasútvonalak, vízfolyások, csatornák adják. Ezek azonban a természeti tájban majdnem minden esetben kontrasztként jelentkeznek. Ezért az út- és vasútkísérő fásításoknak, de a csatorna fásításoknak is az a legfontosabb célja, hogy ezeket a vonalas földműveket beolvasszák a természeti tájba. Ezért is kerüljük a merev, sablonos fasortelepítést, mely ezeknek a vonalaknak természetellenességét még inkább kihangsúlyozza, helyette a területi adottságokat kihasználva változatos csoportokat, foltokat telepítünk különböző fafajokból és cserjefélékből. Ezzel az út, vagy vasút vonala csatlakozik a meglévő, vagy telepített facsoportokhoz, erdőkhöz, fás, bokros vízfolyásokhoz, rétekhez, legelőkhöz, vagyis beolvad a természeti környezetbe.

Ugyanilyen tagoló hatást érhetünk el a mesterséges és természetes vízfolyások partjain végzett fásításokkal is, melyek legtöbbször egyébként is fásak, bokrosak. Itt ezek kiszélesítésére kell törekednünk természetesen úgy, hogy a telepített növényanyag összhangban legyen a meglévővel. Ez a kiszélesítés nem azt jelenti, hogy egy merev pásztával kísérjük a vízfolyást, hanem a területi és domborzati adottságoknak megfelelően lehet az keskenyebb, vagy kiszélesedő, zártabb, vagy fellazított, helyenként megszakítva különösen a vízfolyás kanyarulatainál, ahol a kiszélesedő vízfelület mint érdekes tájképi motívum a feltáruló kép változatosságát fokozza.

Az erdészeti tájrendezési feladatok végrehajtása során előnyös hatást érünk el, ha telepítéseinket a domborzati változásokat követve a terepadottságokhoz igazodva helyezzük el. A merev, egyenes erdőségeket kerülni kell, hiszen a különböző mesterséges terepvonalakat is fásítással igyekezünk feloldani. Ha az egyenes, lehatárolt erdőségek, sávok elkerülhetetlenek, az erdőségekben, vagy sávban, fasorokban kell kiugró magasabb facsoportokkal, másutt cserjefoltokkal megszakított hézagokkal a merev hatást tompítani.

Tájrendezés során erdőtelepítésekkel, fásítással *takarni* kell olyan tereprészeket, melyek a tájképben hátrányosak. A természeti javakkal való gazdálkodás, az okszerűtlen mezőgazdasági termelés, a bányaművelés, továbbá az ipari üzemek közelében felhalmozódott meddő anyagok hányói, a különböző létesítményekkel kapcsolatos földművek, a természeti tájban mindenkor zavaró nyomokat hagynak, melyeknek eltüntetése, elfedése leginkább erdőtelepítéssel, fásítással, tehát erdészeti beavatkozással lehetséges.

Különleges tájrendezési feladattal kerültünk szembe a badacsonytomaji felhagyott bazalt bánya fásításánál. Itt a Badacsony oldalán bányászással nyitott hatalmas seb elfedésének, takarásának megoldása volt a feladat. A 20 ha kiterjedésű bányaterület, mivel vertikális kiterjedése igen nagy, a keleti irányból uralja az egész hegyet, lerontva a badacsonyi tájrészlet páratlan szépségű panorámáját.

Fásítás szempontjából a terület három elkülönült részből tevődik össze. A közel víz-

szintes, tömődött talajú bányaudvarból, a mozgásban levő 30–35°-os hányórészükből és a 60°-ot meghaladó meredek bányafalakból.

A bányaudvarok a kopárfásítás különböző módszereivel fásíthatók. Terepplasztika szempontjából különös jelentőségük nincs, mert vertikális kiterjedésük nem nagy. A rajtuk felhozható, legfeljebb 5–10 m magasra felnövő állomány is csak vonalszerűen jelentkezik, de fásítása mégis szükséges, mert hőkatlan okozója lehet, mely a környező részletek fásítását is akadályozza.

A mozgásban levő meddőhányók részüi a tájképben már igen zavarólag hatnak, így befásításuk szükséges. A részüi fásítására különleges módszert dolgoztunk ki, hogy a telepítéssel, azok pótlásával, ápolásával, kezelésével járó, rajtuk való mozgás a meddőanyag megmozdulása, megcsúszása nélkül lehetővé váljon. Cövekekkel, karókkal biztosított és szorosan rakott kövekből feljáró utakat és a rétegvonalakkal párhuzamosan vezetett, hasonló módon épített és biztosított munkautakat terveztünk. Ezzel a természetes részüi megbontása nélkül lehetővé válik a terepen való mozgás a munkások számára. A vízszintesen vezetett munkautakat 6 m-enként terveztük, melyekről alul egy sor, fellette 2 sor csemete ültethető. A közbülső területsávokon magvetéssel lehet bolygatás nélkül erdősíteni.

Ezzel a módszerrel a meddőhányók részüi elfedhetők, hátra vannak a bányafalak rendkívül meredek, helyenként 90 m magas közel függőleges csupasz felületei. Ezek nem egyöntetű sima felületek, közben akadnak rajtuk kisebb-nagyobb lépcsőzések, párkányok, enyhébb dőlésű részletek. Ezeken a felső peremről lehulló termőföld megrakódik, és ilyen helyeken egy-egy pionír növény is megtelepszik. A természet véletlenszerű telepítési módját utánozva lehet itt is célt érni. A bányafal felső pereméről előcsíráztatott, földdel kevert magot kell kiszórni a párkányokra, peremekre. Erre a célra ajánlható fajok: sajmeggy, virágos kóris, nagylevelű hárs, sóska, borbolya, pukkanó dudafürt, hólyagos mogoró, húsosom, fagyal és egyéb szárazságtűrő pionír fajok magvai. A magvetést esős időben, eső után kell végezni, és 8–10 naponként legalább 3 ízben megismételni. Az ismétlésnek azért van itt jelentősége, mert a mag kikeléséhez, a csíranövények életben maradásához, fejlődéséhez, megmaradásához a mostoha termőhelyi feltételek között nagyobb valószínűséget lehet adni.

A kopár sziklafelület további összezsugorítása a sziklafalak felső peremére lecsüngő futónövények, és a sziklafalak tövében kúszó futónövények telepítésével érhető el.

A bányafalak fásítással történő teljes elfedése nem lehet célunk, eltekintve attól, hogy megoldhatatlan feladat is lenne. A tervezett eljárással a nagy, kopár felület tagolását, megbontását kell elérni, hogy a zöld növénycsoportok, cserjefoltok között előbukkanó sziklafalak, bazaltzások, a kopár egyhangúság helyett a változatos, vadregényes élményhatást váltsák ki.

CEBE ZOLTÁN: Erdeink előkészítése az idegenforgalomra

Romantikus felfogás, hogy az ember, kilépve a városból, belépve a természetbe, egyszerre otthon érzi magát, újra természeti lény lesz. Rousseau embere sem tudta ezt megtenni, hát akkor hogy sikerülne ez a mai embernek, akit ezer szál köt a városhoz, a civilizációhoz. Ez az ember idejének százalékban alig kifejezhető részét tölti a szabadban, ízlését a mai élet kultúrája befolyásolja, így alakult ki széépérzéke, és ennek a széépérzetnek megfelelőt keres kint a természetben is. Ahogy a női szépségideál is szinte évtizedenként változik, úgy változott meg a természeti szépség értékelése is az elmúlt évszázadokban. A zaklatott, városban élő ember legtöbbször már nem a fenséges, megrázó élményt keresi, hanem az intimebb, nyugodtabb látványt. Erdeink általában megfelelnek ennek, így várható, hogy a közeljövőben nagy tömegű, szinte népvándorlás jellegű roham fogja érni területeinket, melyre fel kell készülnünk. Ez a felkészülés az erdei munka jellegénél fogva hosszabb időt vesz igénybe, így nem tűr halasztást, azonnal hozzá kell fognunk mind erdeink érdekében, mind a társadalom iránt érzett kötelességtudatból.

Bennünket általánosságban a három idegenforgalmi fő-forma érdekel:

átmenő jellegű,
hétvégi és ünnepnap,
táborozó, cempingező.

Természetesen nagyon fontos a turista-forgalom fogadása is, de ennek problematikája ismert. Nézzük részletesen a bennünket érdeklő kérdések megoldását.

Nagyobb forgalmú utak mentén, hol ezek erdőket érintenek, feltétlenül számítani kell az autós utasok megállására pihenés, étkezés, kisebb javítások céljából. Ezek kulturált fogadására, kártételének elhárítására autós-pihenőket kell létesíteni.